

De COVID-19 pandemie

Sterfte en oversterfte in Nederland

COVID-19 sterfte: In februari 2020 werden de eerste COVID-19 besmettingen in Nederland gemeld. In de maanden daarna zien we meerdere perioden met hoge sterfte aan COVID-19. In 2022 neemt COVID-19 geleidelijk af als onderliggende doodsoorzaak. De sterfte aan ziekten van de ademhalingsorganen, psychische stoornissen, hart- en vaatziekten en overige doodsoorzaken neemt met name toe rond de jaarwisseling 2022-2023. De toename in deze laatste periode hangt voor een aantal doodsoorzaken mogelijk samen met een griepgolf die in deze periode heerste.

48 duizend personen overleden aan COVID-19 in de periode 2020-2022

Definitie: Overledenen

Definitie: Niet-natuurlijke doodsoorzaak

Artikel: Doodsoorzaken naar 7 hoofdgroepen

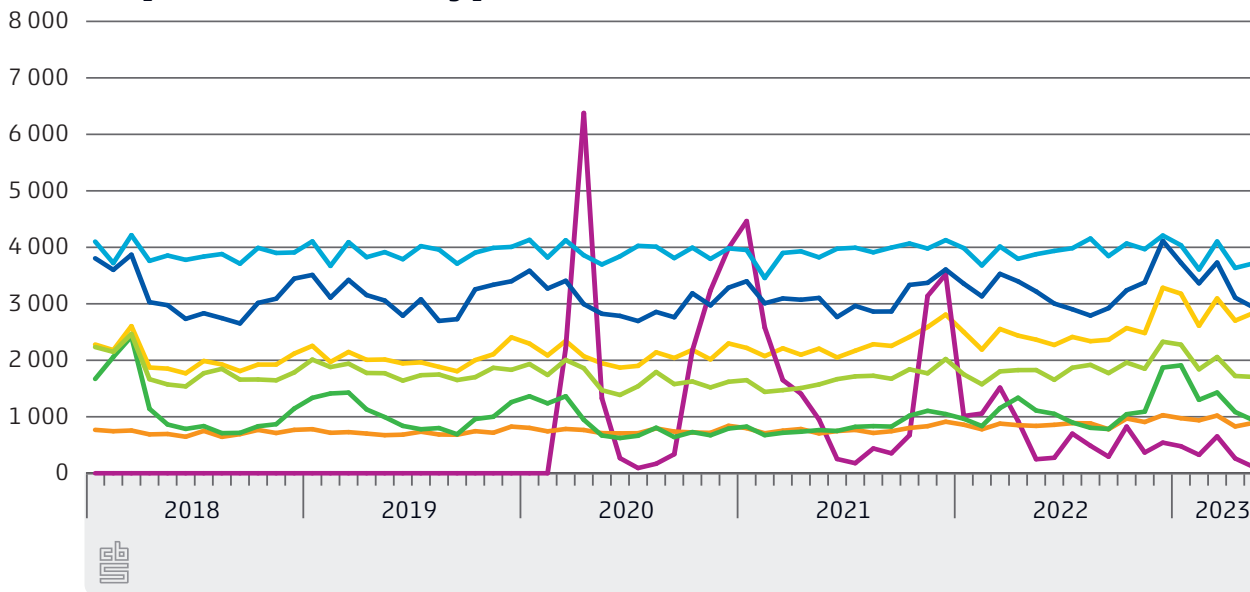
Nadere toelichting: onderliggende doodsoorzaak

Het startpunt van de causale reeks van ziekten of aandoeningen die aan het overlijden ten grondslag ligt.¹⁾

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Sterfte en oversterfte in 2020 en 2021", CBS, 23 juni 2022

Sterfte per maand naar type doodsoorzaak, 2018-2023

- Nieuwvormingen
- Hart- en vaatziekten
- Psychische stoornissen en ziekten van het zenuwstelsel
- Ziekten van de ademhalingsorganen
- Niet-natuurlijke doodsoorzaken
- COVID-19
- Overige doodsoorzaken

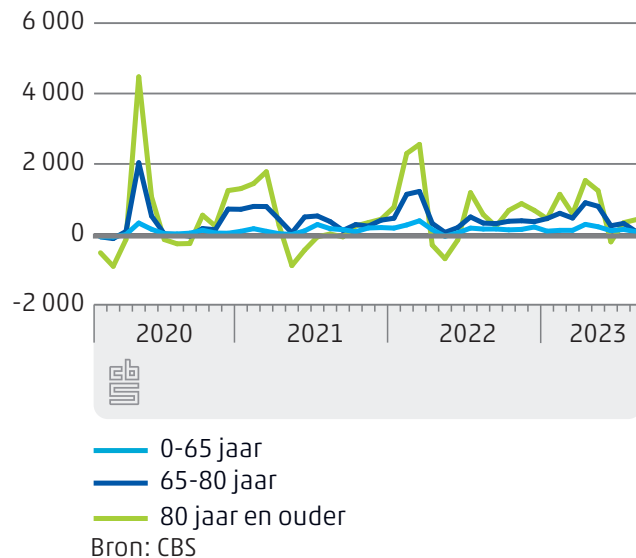
Bron: CBS

Figuur 1 - Centraal Bureau voor de Statistiek, "Doodsoorzaken, 2020 - mei 2023", CBS, 20 september 2023, tabel 5

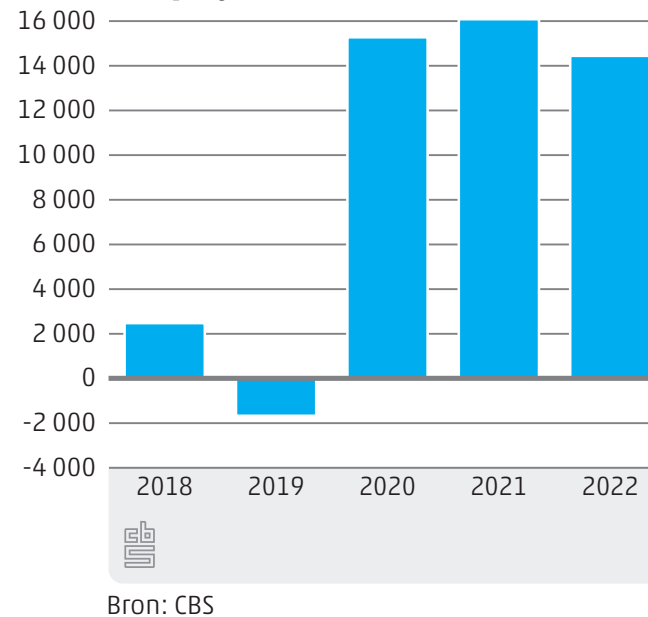
Oversterfte: In de coronajaren 2020-2022 overlijden er ongeveer 15.000 mensen per jaar meer dan verwacht. Daardoor is er sprake van forse oversterfte. Vooral mensen van 80 jaar en ouder worden getroffen. De eerste pieken van oversterfte vallen grotendeels samen met perioden waarin er veel sterfte is aan COVID-19.¹⁾ In 2022 verandert die situatie. Niet alleen COVID-19 maar ook nog nader te onderzoeken andere factoren dragen bij aan de oversterfte.²⁾ Ook de griepgolf eind 2022 heeft waarschijnlijk bijgedragen aan de oversterfte.

Oversterfte per 4 weken naar leeftijdsgroep, 2020-2023

Figuur 1 - 'Oversterfte per 4 weken naar leeftijdsgroep, 2020-2023': Centraal Bureau voor de Statistiek, "Gezondheid in coronatijd", CBS, 1 september 2023 [weekcijfers omgezet naar cijfers per 4 weken]

Oversterfte per jaar, 2018-2022

Figuur 2 - 'Oversterfte per jaar, 2018-2023': Centraal Bureau voor de Statistiek, "2022 derde jaar op rij met oversterfte", CBS, 25 januari 2023

Definitie: Oversterfte

Artikel: Prognoses verwachte sterfte

Artikel: Eind januari geen oversterfte meer

Nadere toelichting: oversterfte vanaf 2020

De figuur met de oversterfte per 4-week cijfers toont geen cijfers van 2018 en 2019. Vanaf de COVID-19-pandemie kwam de vraag naar actuele oversterfte cijfers, daarom werden vanaf toen weekcijfers en marges opgesteld.³⁾ De oversterfte is vervolgens ook berekend voor eerdere jaren, maar dit kon alleen op jaarbasis worden uitgevoerd.⁴⁾

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Doodsoorzaken, 2020 - mei 2023", CBS, 20 september 2023, Tabel 5

²⁾ ZonMw, "COVID-19 Programma", ZonMw, 2022

³⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Oversterfte tijdens de Coronapandemie: toepassing van een dynamisch regressiemodel", 29 juli 2020

⁴⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Sterfte en oversterfte in 2020 en 2021", CBS, 23 juni 2022

De COVID-19 pandemie

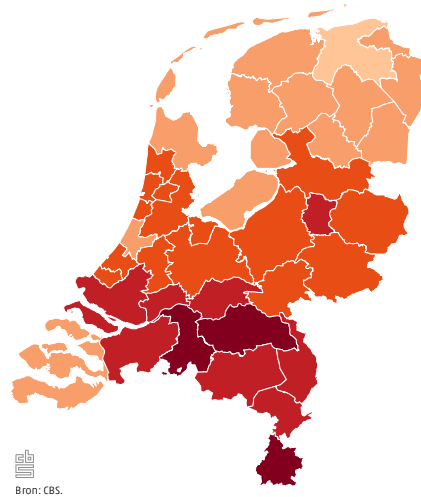
Covid-19 sterfte in Nederland

Regionale verschillen: Regionaal zijn er grote verschillen in de COVID-19 overlijdens. In 2020 overleden relatief veel mensen in het zuiden van het land aan COVID-19. In 2021 zijn in Limburg en het oosten van Groningen relatief meer mensen aan COVID-19 overleden. In 2021 is de sterfte aan COVID-19 wat gelijkmatiger verspreid over het land. In 2022 nam het aantal sterfgevallen aan COVID-19 in het hele land af, Flevoland had toen de minste overlijdens door COVID-19.

Definitie: Corop-gebied

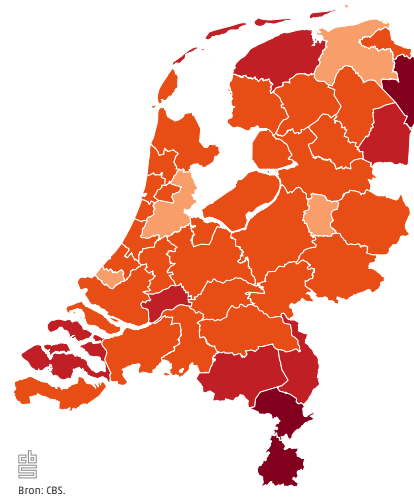
Nadere toelichting:
Verschillen tussen Corop-gebieden in het aantal overledenen kunnen voor een deel samenhangen met verschillen in leeftijdsopbouw.

Overledenen Covid-19 per 10.000 inwoners naar Corop-gebied, 2020

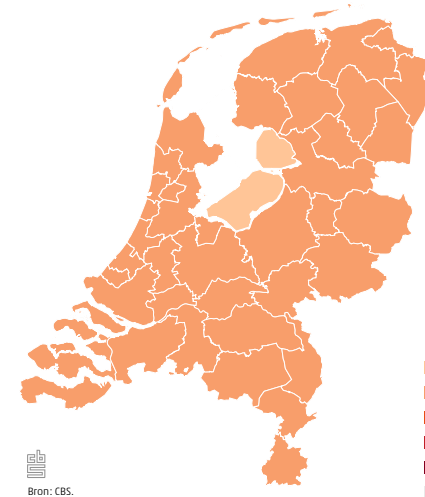
Bron: CBS.

Overledenen Covid-19 per 10.000 inwoners naar Corop-gebied, 2021

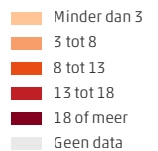

Bron: CBS.

Overledenen Covid-19 per 10.000 inwoners naar Corop-gebied, 2022

Bron: CBS.

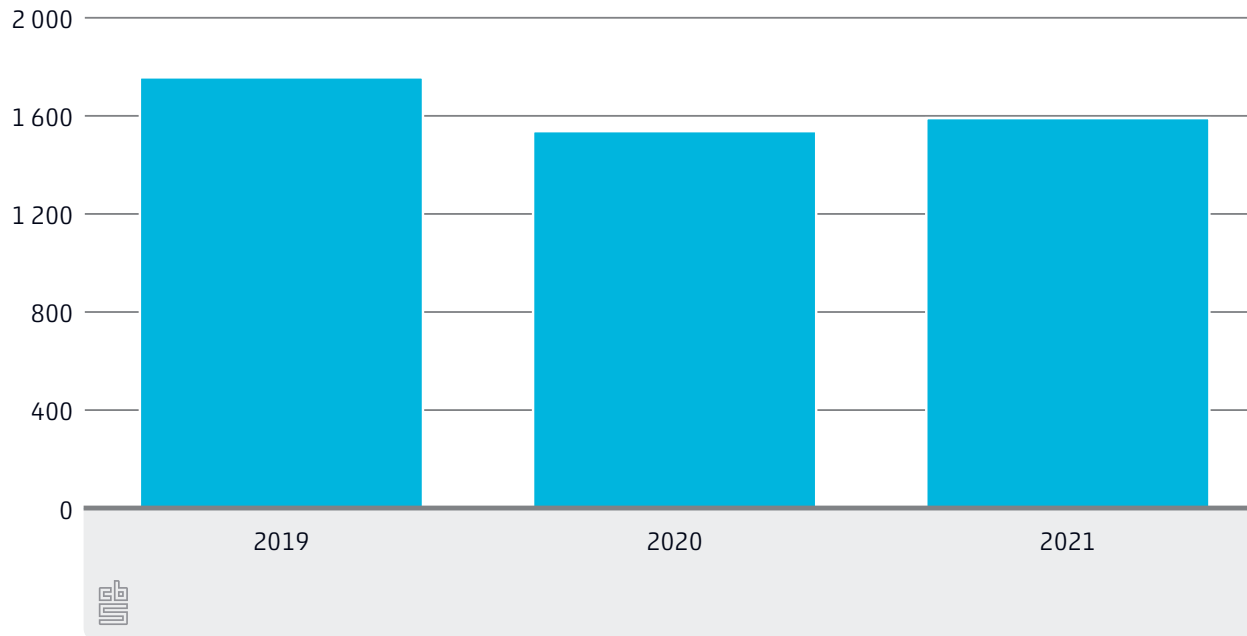

Kaartjes: Centraal Bureau voor de Statistiek, "Overledenen; belangrijke doodsoorzaken (korte lijst), regio", CBS Statline, 12 juli 2023, aantallen per 10.000 berekend

Er wordt geen kaartje van 2019 weergegeven. In dat jaar zijn in Nederland geen personen gestorven aan Covid-19.

Uitgestelde zorg: Het aantal ziekenhuisopnames ligt in 2020 een stuk lager dan in het precoronajaar 2019. De meest urgente ziekenhuisopnames namen echter veel minder sterk af.¹⁾ In 2021 neemt het aantal ziekenhuisopnames weer toe, maar ligt het nog steeds ruim onder dat van het precoronajaar.²⁾ In 2022 heeft ZonMw een subsidieoproep geplaatst om onderzoek te financieren naar mogelijke oorzaken en redenen van oversterfte, waaronder uitgestelde zorg.³⁾

Ziekenhuisopnames in Nederland per 10 000 inwoners, 2019-2021

Bron: CBS

Figuur 1 - Centraal Bureau voor de Statistiek, "Ziekenhuisopnames; diagnose-indeling ISHMT, regio", CBS Statline, 14 juni 2023

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "In 2020 bijna 230 duizend minder mensen opgenomen in het ziekenhuis", 16 juni 2022

²⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "In 2021 meer ziekenhuisopnames dan in 2020", 14 juni 2023

³⁾ ZonMw, "COVID-19 Programma", ZonMw, 2022

De COVID-19 pandemie

Afname totaal aantal ziekenhuisopnames in Nederland

Factsheet

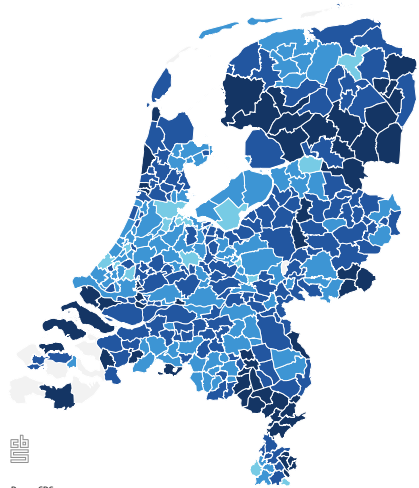

12% gemiddelde afname
ziekenhuisopnames tussen 2019 en 2020

3% gemiddelde toename
ziekenhuisopnames tussen 2020 en 2021, in
2021 nog 9% minder ziekenhuisopnames dan
in 2019

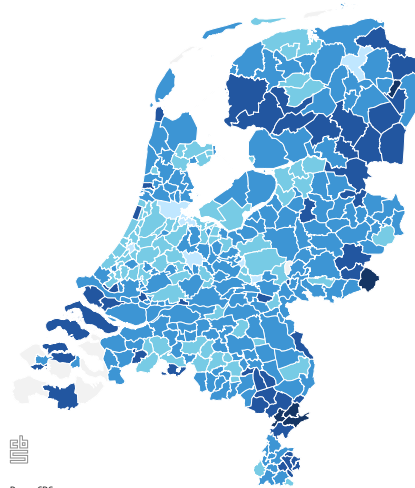
28% minder ziekenhuisopnames
tussen 2019 en 2020 in Heerenveen en
Weststellingwerf, in deze gemeenten namen
de ziekenhuisopnames het sterkst af

Ziekenhuisopnames per 10.000 inwoners, 2019

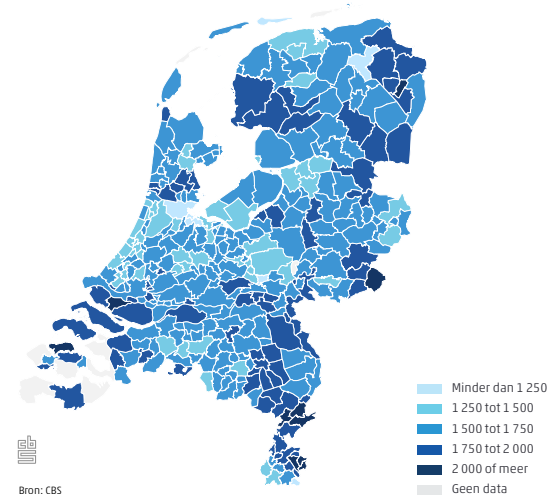
Bron: CBS

Ziekenhuisopnames per 10.000 inwoners, 2020

Bron: CBS

Ziekenhuisopnames per 10.000 inwoners, 2021

Bron: CBS

Cijfers over
ziekenhuisopnames
van 2022 komen
in het tweede
kwartaal van 2024
beschikbaar.

Kaartjes: Centraal Bureau voor de Statistiek, "Ziekenhuisopnames; diagnose-indeling ISHMT, regio", CBS Statline, 14 juni 2023

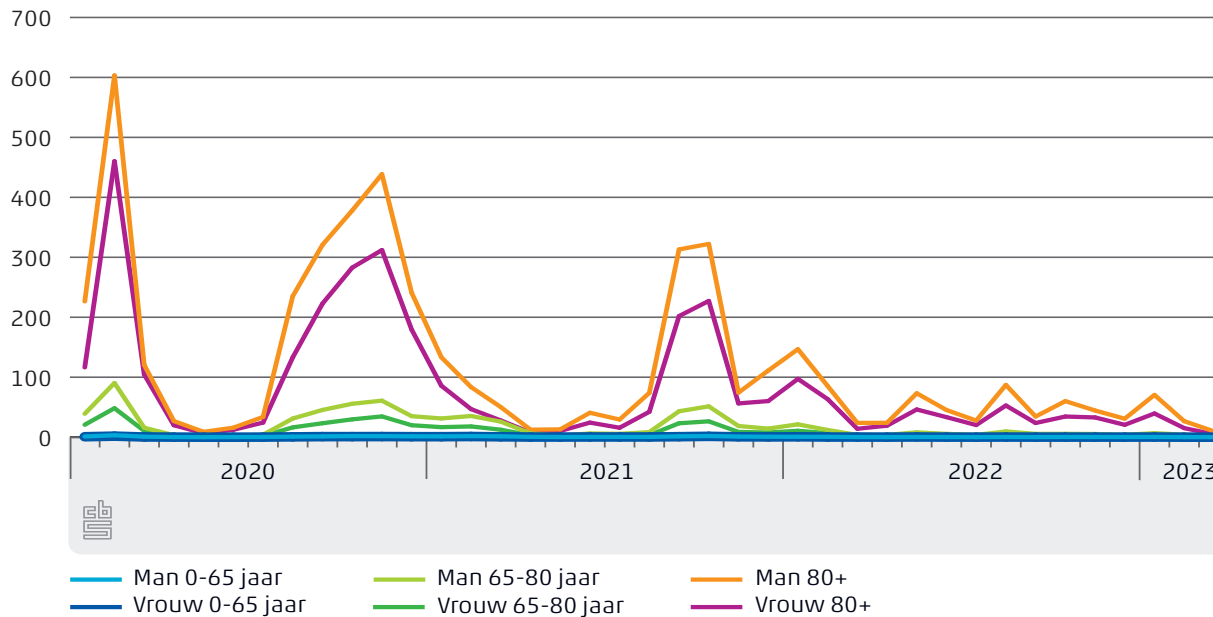
Nadere toelichting:

Verschillen tussen gemeentes in het aantal ziekenhuisopnames kunnen voor een deel samenhangen met verschillen in leeftijdsopbouw

Afname Covid-19 overlijdens

Het aantal mensen dat per 100 000 personen aan COVID-19 overlijdt, is in de loop van 2022 sterk afgenomen. Sinds het tweede kwartaal van 2022 overlijden veel minder 65 tot 80-jarigen aan COVID-19. In 2022 overlijden vooral 80-plussers aan COVID-19, maar veel minder dan in 2020 en 2021. Het aantal overlijdens aan COVID-19 binnen de groep van 0-65 jaar is sinds 2020 laag in vergelijking met de andere leeftijdsgroepen.

Sterfte Covid-19 per 100 000 van elke leeftijdsklasse, 2020-2023

Bron: CBS

Figuur 1 -Centraal Bureau voor de Statistiek, "Doodsoorzaken, 2020 - mei 2023", CBS, 20 september 2023, Tabel 3

Reden publicatie doodsoorzaken

Het CBS publiceert doodsoorzaakstatistieken sinds 1899. Dit is vastgelegd in de Wet op lijkbezorging artikel 12a. De arts of lijkschouwer doet een afgifte van verklaring van overlijden en verstrekt informatie over de doodsoorzaak via het doodsoorzakenformulier aan het CBS.¹⁾

Aanlevering

De schouwarts vult het formulier doodsoorzaken in.¹⁾ In praktijk komt 80% van de verklaringen binnen zes weken binnen bij het CBS. Na tien weken is doorgaans 95% binnen en kunnen de cijfers verwerkt en gepubliceerd worden.²⁾ Digitale levering is sinds 2022 mogelijk, maar niet verplicht.³⁾

Codering formulieren

Het CBS codeert het doodsoorzakenformulier volgens de ICD-10 classificatie van de WHO.²⁾ Als COVID-19 onderdeel uitmaakt van de causale keten dan wordt deze als onderliggende doodsoorzaak geclassificeerd.

COVID-19 codering

Overlijden aan COVID-19 wordt gecodeerd conform WHO richtlijnen. Onderscheid wordt gemaakt tussen vastgestelde en vermoedelijke COVID-19.⁴⁾

Automatische en handmatige codering

Ca. 60% van de doodsoorzaken wordt automatisch gecodeerd door IRIS software. De complexere doodsoorzaken moeten handmatig gecodeerd worden. COVID-19 werd tot 2022 handmatig en sinds 2023 automatisch gecodeerd.

Publicatie

CBS publiceert sinds de COVID-19 pandemie maandelijks voorlopige doodsoorzakencijfers. De definitieve cijfers worden later gepubliceerd.

Doorlooptijd tot publicatie

Voor de coronajaren werden cijfers over doodsoorzaken tot maximaal zes maanden na afloop van de verslagmaand gepubliceerd. Gedurende de coronajaren is de frequentie verhoogd: de cijfers zijn nu na drie tot vier maanden beschikbaar. Wanneer alle gegevens digitaal aangeleverd worden is publicatie twee maanden na afloop van de verslagmaand mogelijk.⁵⁾

Nadere toelichting: onderliggende doodsoorzaak

Het startpunt van de causale reeks van ziekten of aandoeningen die aan het overlijden ten grondslag ligt.⁶⁾⁷⁾

Artikel: Doodsoorzakenverklaring

Bron:

- ¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Toelichting doodsoorzakenverklaring," CBS, geen datum
²⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Publicatie doodsoorzaken na vier maanden"
³⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Digitale doodsoorzaakverklaring," CBS, geen datum
⁴⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Adviezen CBS gebruik van COVID-19 op doodsoorzaakverklaring (B-formulier)," CBS, 28 april 2020

- ⁵⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Sterfte en oversterfte in 2020 en 2021 – 8. Vergroten gebruiksmogelijkheden doodsoorzakenstatistiek," CBS, 23 juni 2022
⁶⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Sterfte en oversterfte in 2020 en 2021", CBS, 23 juni 2022
⁷⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Oversterfte tijdens de Coronapandemie: toepassing van een dynamisch regressiemodel", 29 juli 2020